

Etika a smlouva

- *Roger Wagner* -

Etika a smlouva

Roger Wagner

© Jan Prorok

REFORMOVANÁ
KNIHOVNA

Věnováno památce
Gregu L. Bahnsena,
který smlouvu kázal a žil podle ní.

Etika a smlouva¹

Jak mají lidé, kteří byli milostivě uvedeni „do smlouvy“ s Hospodinem Bohem žít své životy? Jestli je od nich požadováno „žít podle práva a milovat milosrdenství a pokorně chodit se svým Bohem“ (Mi 6:8), co to znamená a co to v sobě zahrnuje? Smluvní Král Ježíš nás volá, ať „hledáme nejprve Boží Království a Jeho spravedlnost“ (Mt 6:33). Jak má tento široký princip vypadat v praxi v každodenním životě jednotlivců, kteří přísluší k Božímu lidu, a v každodenním životě Božího smluvního lidu jako kolektivu? Jak má vypadat v životech „synů Království“? Tohle všechno jsou otázky smluvní etiky.

V každém světonázoru, ať už v pohanském nebo v křesťanském, existují konkrétní standardy osobního chování jednotlivců, chování společnosti jako takové a chování institučních struktur; a tyto standardy proudí z konkrétního chápání charakteru a podstaty reality (neboli z metafyziky) a z konkrétní teorie poznání (neboli z epistemologie). Smluvní etika je tedy nejen zásadně a životně důležitá z praktického úhlu pohledu, je i základním prvkem biblického světonázoru. (Jak uvidíme později, etika se zabývá nejen standardem konkrétního chování, ale i jeho cílem, záměrem a motivací.)

Záměrem tohoto eseje je prodiskutovat konkrétní prvky etického systému tvarovaného biblickým konceptem *smlouvy*. [Otázkou je:] „Jak má Boží lid – lid, který je svrchovaně vyvolený, milostivě Bohem povoláný být Jeho ‚ceněným majetkem‘, smlouvou k Němu připoutaný skrze Ježíše Mesiáše

¹ Pozn. př.: Esej se původně objevila jako kapitola „Ethics and Covenant“ ve sborníku *Backbone of the Bible: Covenant in Contemporary Perspective* (Covenant Media Foundation, Nacogdoches, 2004). Sluší se poznamenat, že předmluvu knihy napsal reformovaný filozof, teolog a profesor John M. Frame, který v ní uvádí, že „důrazně souhlasí s Wagnerovou tezí“.

– směřovat své cesty ,uprostřed pokolení pokřiveného a zvráceného’?“

Dnešní křesťan – tak jako Homérův Odysseus – musí bezpečně proplouvat mezi Skyllou „moralismu“ a Charybdou „antinomiánství“. Jestli má uspět, musí své srdce pevně upnout k Evangelium o Mesiáši Ježíši a rozvíjet svůj etický systém (a svou vnímavost a citlivost) v cílené a uvědomělé poddanosti vůči biblickému konceptu smlouvy.

Etické systémy (jako je Reformovaná víra obecně, a především pak její „teonomická“ větev), které prokazují velkou úctu a bázeň Božímu zákonu jako nejvyššímu, svrchovanému a definujícímu vyjádření Boží morální vůle a které chápou Boží zákon v kontextu „nové smlouvy“ v Kristu ne jako nahrazený, ale jako duchovně uplatňovaný a prosazovaný (srov. Žd 8:6-13), jsou často kritizovány jako projevy „zákonictví“ či „nomiánství“.

„Zákonictví“, striktně řečeno, označuje náhled, že člověk může být přijat jako spravedlivý v Božích očích skrze své vlastní dodržování zákona. Bibličtí „teonomové“ toto „zákonictví“ vždycky důsledně odmítali a stále ho odmítají; navíc, z tvrzení, že Boží Zákon je náležitým *standardem* etiky, rozhodně z podstaty věci nijak nevyplývá předpoklad, že by se člověk mohl nebo měl pokoušet používat Zákon jako nástroj sebe-ospravedlnění. Naopak, Bible (např. v Ř 9:31-32) a i impozantní množství teonomické literatury (které je příliš mnoho, než aby bylo smysluplné zde odkazovat na konkrétní díla) této představě jasně a důrazně odporuje.

Obvinění z „nomiánství“ je vlastně obviněním z „pádu vzad“. A, samozřejmě, toto obvinění by mělo určitou míru legitimacy, pokud by naší snahou bylo vyvyšovat Boží Zákon takovým způsobem, aby *de facto* zatemňoval vykupující centrum křesťanské víry v Osobě a díle Ježíše Mesiáše. Když jakákoliv „škola“ křesťanství ztratí ze zřetele, byť i jen na moment, Krista a Jeho kříž, bude to znamenat, že započal její

úpadek od biblické víry. „Reformovaní“ (a „teonomičtí“) věřící nejsou ti jediní, kdo si musí dát záležet, aby při svém šíření a podporování dalších důležitých prvků biblického učení zůstali zaměřeni na Kristovo vykupující dílo (nereformovaní a anti-reformovaní – či neteonomičtí a anti-teonomičtí – věřící dokáží být stejně „moralističtí“ jako kdokoliv jiný!). Já sám jsem vděčný za varování mít se na pozoru před „nomiánstvím“, ale znovu, na etickém názoru, který nachází svůj standard ve všeobjímajícím Božím Zákoně, není nic ze své podstaty „nomiánského“.

Stejně nebezpečným bludem je „antinomiánství“, tedy názor, že mezi příkazem a milostí, mezi „zákonem“ a „Evangeliem“, je něco ze své podstaty a neoddělitelně protikladného a neslučitelného. Toto schéma je ústředním rysem historického luteránského i klasického „dispenzačního“ teologického systému a je o něm stále častěji a důrazněji slyšet i v reformovaném táboře naší doby.

Podle tohoto názoru „milostivost“ nové smlouvy nahrazuje domnělou „zaměřenost na skutky“² smlouvy staré. To je něco, co obzvláště platí o mojžíšovské administraci, kterou tyto systémy vidí jako buď úplné nebo přinejmenším částečně „znovu-vyhlášení“ „smlouvy skutků“ (chápané ve smyslu

2 Z antinomiánské perspektivy jsou „zákon“ a „skutky“ vzájemnými ekvivalenty. V tomto uvažování je jen velmi málo uznání a porozumění pro to, co E. F. Kevan nazval „milostí zákona“ – či co apoštol Pavel nazval „poslušností víry“ (Ř 1:5; 16:26). Tento krátkozraký náhled antinomiánům zásadním způsobem ztěžuje (pokud ne zcela znemožňuje) vidět milost ve Starém zákoně, kde bylo kázáno „Evangelium“ (Žd 4:2, 6), či uvědomit si ústřední důležitost přikázání v nové smlouvě (J 14:15; 15:10, 14). Jestli dovolíme, aby zůstalo stát ono simplistní ztotožnění „zákona“ se „skutky“ (v negativním slova smyslu), „Kristův zákon“ (1. Kor 9:21; Ga 6:2) – o kterém antinomiáni obvykle říkají, že nahrazuje „Boží zákon“ – bude právě tak problematický: jakýkoliv „zákon“ (dokonce i ten Kristův) odporuje principu „milosti“.

zásluh). Etická povinnost věřících, pokud se o ní vůbec hovoří,³ se často omezuje na metafory, jako je „následování Ježíše“ nebo „kráčení v Duchu“, které jsou jen velmi zřídka vysvětleny a rozvedeny do konkrétních etických standardů a aplikací. Objektívni standard Božího Zákona je v pozici a úloze křesťanova morálního standardu a průvodce nahrazován mysticismem (subjektivismem). Nebezpečí takového teologického přesvědčení by měla být víc než zřejmá.

Příliš často se stává, že křesťané se snaží bránit proti zákonictví tím, že se vrhají do antinomiánství, nebo se naopak pokoušejí zastavit či alespoň zbrzdit antinomiánský úpadek do bezzákonnosti tím, že vztahují Zákon do života věřícího chybným, [záslužnickým] způsobem. Ale antinomiánství a zákonictví se navzájem nevylučují, jedno není řešením druhého.

Proto znovu říkáme: Jestli má křesťan zachránit svou loď, aby se neroztříštila o smrtící mělčiny zákonictví a antinomiánství, musí své srdce pevně upnout k Evangelii o Mesiáši Ježíši a rozvíjet svůj etický systém v kontextu biblického konceptu smlouvy. Pojdme se nyní pokusit udělat několik úvodních kroků tímto směrem.

Smluvní kontext uvědomělého usilování o etický život

Pojďme začít tím, že si definujeme „smlouvu“. [V historii teologie] už bylo předloženo mnoho více či méně rozpracovaných a podrobných definicí smlouvy. V biblickém kontextu je „smlouva“ vztahem jednoty a společenství (či spojení), kterou Bůh ustanovil se svými lidskými stvořeními,

3 Někteří antinomiáni, jak se zdá, tvrdí, že díky našemu spojení s Kristem se o sebe žití svatého života postará více méně samo. V tomto chápání se posvěcení může stát něčím stejně forezním jako ospravedlnění. Poslušnost jako součást skutečného pokání – a někdy dokonce i pokání samotné – se opomíjí či odmítá jako pozůstatek „zaměření na skutky“, který je něčím nedostatečně milostivým.

učiněnými k Jeho obrazu – nejprve na počátku s Adamem a Evou, a v nich se vším jejich potomstvem.⁴

Boží smlouva s Adamem a Evou: „Na počátku“ (Gen 1-3)

Bůh se poté, co stvořil člověka (muže a ženu) ke svému vlastnímu „obrazu“ (Gen 1:26-27), dobrovolně a milostivě uráčil (srov. *Westminsterské vyznání víry* 7:1) vstoupit s nimi do osobního vztahu – do „smlouvy“. Díky tomu, že Adam a Eva byli jedinečným způsobem „podobní“ Bohu, byli schopni mít podíl na tomto požehnaném a blaženém společenství se svým Stvořitelem. Hospodin Bůh se setkával a hovořil s Adamem a s jeho ženou v chladném větru dne (Gen 3:8). Tohle byl počátek smluvního vztahu mezi Hospodinem a Jeho lidem: „Budu se mezi vámi procházet, budu vaším Bohem a vy budete Mým lidem“ (Lev 26:12).

Zjevení Boží osoby a (etické) vůle

V tomto krásném a požehnaném prostředí a kontextu Bůh svým lidským stvořením patrně vyložil zjevení svého smluvního vztahu s nimi, smluvního vztahu, který jim měl dávat život, smysl, záměr a nasměrování celé jejich existence. Největším požehláním života v Zahradě Eden byla blízkost Bohu. Znat Boha, milovat Boha a být Bohu blízko bylo „nejvyšším dobrem“ člověka:

Koho mám na nebesích, kromě Tebe? A země nemá nic, po čem bych toužil, kromě Tebe. Mé tělo i mé srdce mohou selhat, ale Bůh je navěky silou mého srdce a mým podílem. Ti, kdo jsou od Tebe daleko, zahynou; ničíš všechny, kdo jsou Ti nevěrní. Co se ale týče mne, je pro mne dobré být blízko Bohu.

4 Viz John Murray, *The Covenant of Grace* (Phillipsburg, New Jersey: Presbyterian and Reformed Publishing Company, 1988).

Učinil jsem Svrchovaného Hospodina svým
útočištěm; budu vyprávět o všech Tvých
skutcích.
(Ž 73:25-28)

A z tohoto požehnání se člověk radoval „ve smlouvě“ (srov. Oz 6:7 ČSP, JB).

Zaslíbení a závazek: Oboustrannost smlouvy

Tato smlouva – ačkoliv svrchovaně prosazená a spravovaná Hospodinem⁵ – je oboustranná: zahrnuje *zaslíbení* i *závazek*, dar i odpověď na něj. Božím nezaslouženým, svobodně daným darem Adamovi a Evě (a jejich potomstvu) byl *život*. Tento „život“ zahrnoval radostné zakoušení bohatství Božího dobrého stvoření pro budoucí generace. Srdcem smluvního požehnání však bylo, aby Adam a Eva nacházeli své naplnění, svůj požitek a vrchol své radosti v Hospodinu samotném „jako ve své blaženosti a odměně“ (*Westminsterské vyznání víry* 7:1). Nebo, jak to později vyjádřil sám Ježíš: „A toto je život věčný: Aby znali Tebe, jediného pravého Boha...“ (J 17:3).

Tento „věčný život“ byl (svátostně) symbolizován přístupem ke „stromu života“, který byl Hospodinem zasazen uprostřed Zahrady:

Hospodin Bůh dal ze země vyrůst veškerému
stromoví žádoucím na pohled a dobrému
k jídlu. Uprostřed zahrady byl strom života
a strom poznání dobrého a zlého. ...
A Hospodin Bůh člověku přikázal:

5 Tento Boží monergismus [tedy, v tomto kontextu, Boží svrchované jednání ve smluvní spáse] je zjevný z faktu, že Hospodin sám je tím, kdo svrchovaně ustanovil tento smluvní vztah a jednostranně nadiktoval jeho podmínky.

„Z jakéhokoliv stromu v zahradě můžete jíst...“
(Gen 2:9, 16)

A Hospodin Bůh řekl: „Člověk se nyní stal jako jedním z nás, zná dobré a zlé. Nesmí mu být dovoleno, aby vztáhl svou ruku a vzal i ze stromu života a jedl a žil navěky.“
(Gen 3:22)

Ačkoliv v této věci nemůžeme být dogmatictí, zdá se, že Adam a Eva měli ke „stromu života“ přístup od počátku, což zdůrazňuje jeho charakter „darů“ Boží milosti. Z kontextu vyplývá, že Adam s Evou velmi pravděpodobně nemuseli projít žádným „zkušebním obdobím“ předtím, než by jim byl dán přístup ke stromu života; kdyby tomu tak nebylo, naopak by to ukazovalo na jeho charakter „mzdy“ za jejich záslušnou poslušnost.⁶

Adamova výsada s sebou nesla *závazek* a povinnost, které diktovaly to, jak měl [se svou ženou] na Boží milost odpovídat. Adam byl jakožto „Boží syn“ (srov. L 3:38) povolán k tomu, aby tento požehnaný smluvní vztah udržoval a pěstoval v milující věrnosti vůči Hospodinu. Tato věrnost v sobě nese bohatý a mnohostranný koncept, který Mojžíš později vyložil jako „bázeň před Hospodinem“ (např. Dt 10:12-21), a zahrnuje poslušnost („dokonalou a osobní poslušnost“; *Westminsterské vyznání víry* 7:2) vyvstávající z proměněné přirozenosti

6 V historii interpretace této pasáže bylo ohledně této otázky mnoho debat. Způsob, jakým se člověk dívá na původní podmínky a ustanovení Boží smlouvy, určí paradigma, v rámci nějž se bude dívat na následnou historii vykoupení, na charakter a vztah později se rozvíjejících smluv či smlouvy, a obzvláště pak na vztah „staré“ a „nové“ smlouvy.

a odpovídající na Boží spásné divy, spolu s vděčností, důvěrou, láskou, uctíváním a službou Hospodinu, Pánu smlouvy.

Nuže, Izraeli, co od tebe žádá Hospodin, tvůj Bůh, než jen to, aby ses bál Hospodina, svého Boha, chodil po všech Jeho cestách, miloval Ho a sloužil Hospodinu, svému Bohu, celým svým srdcem a celou svou duší a zachovával Hospodinovy příkazy a Jeho ustanovení, která ti dnes pro tvé vlastní dobro dávám? Hle, Hospodinu, tvému Bohu, patří nebesa i nejvyšší nebesa, země i všechno, co je na ní. Avšak k tvým otcům Hospodin přilnul, zamiloval si je a vyvolil jejich potomstvo po nich, totiž vás, nade všechny národy, jak je tomu dnes. Obřezte proto svá srdce a nebuďte už zatvrzelí. Vždyť Hospodin, váš Bůh, je Bohem bohů a Pánem pánů, Bohem velkým, mocným a hrozným, který nikomu nestrání a nepřijímá úplatek. Zjednává právo sirotkovi a vdově, miluje příchozího a dává mu pokrm a oděv. Proto máte i vy milovat příchozího, neboť jste byli příchozími v egyptské zemi. Hospodina, svého Boha, se boj a Jemu služ. K Němu přilni a v Jeho jménu přísahej. On je tvá chvála; On je tvým Bohem, který pro tebe učinil tyto velké a hrůzu vzbuzující divy, které jsi viděl na vlastní oči.

(Dt 10:12-21)

Cílem Adamova a Evina života smluvního odpovídání na Boží dobrotu bylo „oslavovat Boha a věčně se z Něj radovat“ (srov. *Westminsterský kratší katechismus*, ot. 1). Jejich *motivací* (předtím, než hřích všechno narušil), bylo instinktivně

odpovídat na Stvořitelovu laskavost a štědrost skrze opěťovanou lásku a poslušnost. Nicméně, tato motivace nemohla směřovat sama sebe, nemohla být sama svým vlastním standardem. Bůh nenechal Adama a Evu, ať si vyvodí svou etickou povinnost z „obecného zjevení“, které podle Božího záměru nikdy nemělo být eticky (ani epistemologicky) dostatečné jako samostatné a nezávislé zjevení Boha a Jeho vůle pro člověka. Jestli smluvní věrnost (včetně poslušnosti) měla dorazit ke svému cíli, potřebovala nasměrování, potřebovala *standard*. Etická povinnost člověka proto byla od samého počátku definovaná Božím přikázáním (Zákonem, *Tórou*).

Toto nasměrování bylo dáno jednak skrze široký, všeobjímající mandát, a jednak skrze úzké, „zkušební“ přikázání. Z širšího hlediska, Adam byl povolán plnit (takzvaný) „kulturní mandát“.⁷ Adam měl sloužit svému Stvořiteli jako prorok, kněz a král. Z užšího hlediska měla Adamova všezahrnující povinnost své těžiště v onom „zkušebním přikázání“ – „Nesmíte jíst ze stromu poznání dobrého a zlého, neboť v den, kdy z něj pojíte, jistě zemřete“ (Gen 2:17).

Vidíme tedy, že náležitá odpověď na Boží smlouvu od samého počátku zahrnovala velmi konkrétní etický rozměr. Víra, láska, poslušnost a služba Hospodinu byly eticky „dobré“ a „správné“. Oproti tomu nevíra, nenávisť (neláska, lhotejnost, vlačnost) vůči Bohu, neposlušnost a vzpoura jsou eticky „zlé“ a „špatné“. A v tom všem není ani sebemenší náznak, že by tato poslušnost a služba, které jsou definované Božími přikázáními (tj. jsou „skutky“), jakkoliv odporovaly výše zmiňovanému smluvnímu uspořádání, které je ze své

7 Dá se předpokládat [v rámci logiky věci, ne v kontextu Božího předurčeného záměru], že kdyby si Adam s Evou byli zachovali svou nevinnost, Hospodin by jim později poskytl další etické pokyny.

podstaty zjevně (ačkoliv původně ne vykupujícím způsobem) *milostivé*.⁸

První smlouva porušena

Adam a Eva porušili smlouvu s Bohem, když se poddali Satanově pokušení „být jako Bůh“ a pojedli ze zakázaného stromu (Gen 3:6-7). V podstatě tím odmítli svůj smluvní vztah s Bohem, aby se stali *autonómními* – aby byli „zákonem sami sobě“. Jelikož všichni lidé (s výjimkou Ježíše) jsou přirozenými potomky Adama a Evy, všichni přicházíme na svět jako „rádoby bohové“ – snažíme se prosadit si svou vlastní autonomní cestu životem. Důsledkem je, že jsme od přirozenosti etickými rebely, kteří podléhají sankcím porušené smlouvy, které zahrnují duchovní, fyzickou a sociokulturní smrt. „Nesmíte jíst ze stromu poznání dobrého a zlého, neboť v den, kdy z něj pojíte, jistě zemřete“ (Gen 2:17; srov. Př 8:36).

Proto jsou na světě dva druhy lidí – ti, kdo smlouvu dodržují, a ti, kdo smlouvu porušují, neboli ti, kdo jsou eticky „spravedliví“, a ti, kdo jsou eticky „nespravedliví“, přičemž tyto dvě skupiny jsou v principu rozděleny absolutní antitezí. Tato antiteze je dramatinizována v úvodní básni Žaltáře:

Blahoslavený je muž, který nekráčí v radách
ničemů, na cestě hříšníků se nezastaví
a v zasedání posměvačů neusedne. Ale jeho
potěšením je Hospodinův zákon, o Jeho

8 Koncept „smlouvy skutků“, který je momentálně tématem mnoha kontroverzních debat, je konstruktem, který má vyjasnit konkrétní body biblické doktríny. Otázka, jestli se jedná o nejlepší vyjádření těchto doktrinálních bodů, je momentálně mimo rozsah a zaměření této studie. V tuto chvíli neříkáme nic víc než to, že Boží smlouva a její zaslíbená požehnání původně nefungovala v kontextu „záslužných skutků“, ale spíše v rámci „Boží dobrovolné blahosklonnosti“, která měla člověku pomoci dojít k jeho „rozkvětu“, v němž by Stvořitel byl jeho „blažeností a odměnou“ (*Westminsterské vyznání víry* 7:1).

zákonu rozjímá ve dne i v noci. Takový je jako strom zasazený u potoků vody, který ve svůj čas přináší ovoce a listů mu neopadává. Vše, co dělá, se daří. Ne tak ničemové! Ti jsou jako plevy, které odvívá vítr. Proto ničemové na soudu neobstojí, ani hříšníci v shromáždění spravedlivých. Cestu spravedlivých totiž Hospodin střeží, avšak cesta ničemů zahyne.
(Ž 1:1-6)

Boží vykupující obnova smlouvy

Navzdory etické vzpouře člověka – a k vyvýšení slávy Božího Syna – se Hospodin rozhodl zachránit hříšníky od jejich spravedlivého údělu tím, že milostivě obnoví smlouvu v Ježíši Mesiáši. Toto vykupující obnovení smlouvy bylo tradičně označováno za „smlouvu milosti“. Starý zákon je příběhem jejího zjevení a rozvíjení a přípravy na její vyvrcholení v příchodu a vykupující službě Hospodinova Mesiáše:

[Bůh řekl:] „Položím nepřítelství mezi tebe a ženu a mezi símě tvé a símě její; On tobě rozdrtí hlavu a ty Jemu rozdrtíš patu.“
(Gen 3:15)

[Ježíš] řekl [učedníkům na cestě do Emaus]: „Jak jste pošetilí a jak pomalého srdce k tomu věřit všemu, co mluvili proroci! Což to vše neměl Kristus vytrpět a poté vejít do své slávy?“ A začal od Mojžíše a od všech proroků a vysvětlil jim ve všech Písmech to, co o Něm bylo řečeno. ... Řekl [Jedenácti]: „To je to, co jsem vám řekl, když jsem byl ještě s vámi: Musí se naplnit všechno, co je

o Mně napsáno v Mojžíšově zákoně, v Prorocích a v Žalmech.“ Poté otevřel jejich mysl, aby rozuměli Písmům. Řekl jim: „Tak je napsáno: Kristus bude trpět a třetího dne vstane z mrtvých; a v Jeho jménu bude všem národům vyhlášeno pokání k odpuštění hříchů, počínajíc od Jeruzaléma.“
(L 24:25-27, 44-47)

Vykupující zaopatření smlouvy milosti

Obnova smlouvy člověka s Bohem si žádala dvě základní vykupující zaopatření:⁹ Za prvé, bylo nutné *prosadiť* neměnné a nezměnitelné tresty diktované Boží *spravedlností* za porušení smlouvy. Toho bylo dosaženo zástupnou, usmiřující obětí Mesiáše. Usmiřující oběť Prostředníka měla své stíny, předobrazy a prorocství v celé řadě rozsáhlých ustanovení kněžských obětí pod mojžíšovskou administrací smlouvy milosti. Tyto „ceremoniální zákony“ vyučovaly Izrael nejen to, že potřebuje Boží milostivou spásu, ale také to, jakou podobu musí toto vykoupení mít: „Faktem je, že zákon požaduje, aby se téměř všechno očišťovalo krví, a bez prolití krve není žádné odpuštění“ (Žd 9:22).

Za druhé, byla tu nutnost *osobní proměny* (znovuzrození a posvěcení). Lidská přirozenost musí být obnovena, znovustvořena k „Božímu obrazu a podobě“. Jedině poté začnou lidé skutečně být schopni milovat Boha smlouvy Hospodina, důvěřovat Mu, být vůči Němu poslušní a sloužit Mu:

Proto je-li kdo v Kristu, je nové stvoření.
Staré pominulo, nové přišlo!
(2. Kor 5:17)

9 Zaměříme se na ně v pořadí, které se stalo tradicí, ale stojí za pozornost, že Kalvín k těmto realitám přistupoval v opačném pořadí: proměna v jeho chápání předcházela před ospravedlněním (srov. Kalvín a Gaffinova přednáška citovaná níže).

...oblékli toho nového [člověka], který je obnovován v poznání podle obrazu svého Stvořitele.

(Ko 3:10)

...a obléknout toho nového člověka, který byl stvořen k Boží podobě ve skutečné spravedlnosti a svatosti.

(Ef 4:24)

Bůh Duch Svatý konal a koná, aby proměnil srdce a životy Božích vyvolených. Bůh zůstává Zdrojem života – včetně života prožívané, praktické svatosti – Jeho lidu.

Drahé děti, ať vás nikdo nesvede. Ten, kdo činí to, co je spravedlivé, je spravedlivý, tak jako On je spravedlivý. Ten, kdo činí to, co je hříšné, je z ďábla, neboť ďábel hřeší od počátku. Proto se zjevil Syn Boží, aby zničil skutky Ďáblovy. Nikdo, kdo se narodil z Boha, nepokračuje v hříchu, protože v něm zůstává Boží símě; a nemůže dále hřešit, protože se narodil z Boha. Podle toho víme, kdo jsou Boží děti a kdo jsou děti Ďáblovy: Žádný, kdo nečiní spravedlnost, není Boží dítě, a stejně tak nikdo, kdo nemiluje svého bratra.

(1. J 3:7-10)

Stojí za pozornost, že nutnost znovuzrození není výlučně novozákonním konceptem. Chápal ji už i Mojžíš v Tóře, a Mojžíš i proroci staré smlouvy ji nedočkavě očekávali v jejím „novosmluvním“ naplnění:

Když na tebe přijdou všechna tato požehnání i všechny tyto kletby, které jsem ti předložil, a vezmeš si je k srdci mezi národy, kam tě Hospodin, tvůj Bůh, rozprášil, a navrátíš se k Hospodinu, svému Bohu, ty i tvoji synové, a budeš Ho poslouchat celým svým srdcem a celou svou duší, jak ti dnes přikazuji, Hospodin, tvůj Bůh, změní tvůj úděl, slituje se nad tebou a znovu tě shromáždí ze všech národů, kam tě Hospodin, tvůj Bůh, rozptýlil. I kdybys byl zapuzen do nejvzdálenějších země pod nebesy, také odtamtud tě Hospodin, tvůj Bůh, shromáždí, i odtamtud tě přivede zpět. Hospodin, tvůj Bůh, tě přivede do země, která patřila tvým otcům, a dá ti ji do vlastnictví. Rozmnoží a požehná tě více než tvé otce. Hospodin, tvůj Bůh, obřeže tvé srdce a srdce tvého potomstva, abys miloval Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem a celou svou duší a žil.

(Dt 30:1-6; srov. Dt 10:12-16)

Vezmu vás totiž z těch národů; shromáždím vás ze všech těch zemí a přivedu vás zpět do vaší vlastní země. Pokropím vás čistou vodou a budete čisti; očistím vás od všech vašich nečistot a od všech vašich model. Dám vám nové srdce a nového ducha dám do vašeho nitra. Odstráním z vás srdce kamenné a dám vám srdce masité. Svého Ducha dám do vašeho nitra a způsobím, že budete žít podle Mých ustanovení a Má nařízení budete pečlivě zachovávat a plnit. Budete žít v zemi,

kteřou jsem dal vašim předkům; budete Mým lidem a Já budu vašim Bohem.
(Ez 36:24-28)

„Hle, přicházejí dny,“ je Hospodinův výrok, „kdy uzavřu novou smlouvu s domem Izraele i s domem Judy. Nebude jako smlouva, kterou jsem uzavřel s jejich otci, když jsem je vzal za ruku, abych je vyvedl z Egypta, protože porušili Mou smlouvu, ačkoliv jsem byl jejich manželem,“ je Hospodinův výrok. „Toto je ta smlouva, kterou uzavřu s domem Izraele po onom čase,“ je Hospodinův výrok. „Svůj zákon dám do jejich myslí a zapíšu jej na jejich srdce. Budu jejich Bohem a oni budou Mým lidem. Nebudou již učit jeden druhého ani každý svého bratra slovy: ‚Poznej Hospodina,‘ protože Mne budou znát všichni, od nejmenšího po největšího,“ je Hospodinův výrok. „Protože odpustím jejich ničemnost a na jejich hříchy již nebudu pamatovat.“
(Jer 31:31-34)

Právě v tomto kontextu náš Pán Ježíš hovořil k Nikodémovi o nutnosti „nového narození“ – což je princip, se kterým měl tento farizeus být dobře obeznámený ze svého studia starosmluvních Písem.

Ježíš prohlásil: „Říkám ti pravdu, nikdo nemůže spatřit Boží Království, jestliže se nenarodí znovu.“ Nikodém se zeptal: „Jak se může člověk narodit, když je starý? Jistě nemůže podruhé vstoupit do lůna své matky, aby se narodil!“ Ježíš odpověděl: „Říkám ti

pravdu, nikdo nemůže vstoupit do Božího Království, jestliže se nenarodí z vody a z Ducha...“ „Ty jsi učitel Izraele,“ řekl Ježíš, „a nerozumíš těmto věcem?“
(J 3:3-5, 10)

Autor listu Židům explicitně spojuje Jeremiášovo zaslíbení a jeho naplnění ve smluvní administraci ustanovené příchodem Ježíše Mesiáše.

Ježíš však obdržel nadřazenější službu než oni, tak jako je i smlouva, jejímž je Prostředníkem, nadřazenější staré, jelikož je založena na lepších zaslíbeních. Neboť kdyby ona první smlouva byla bez vady, nehledalo by se místo pro jinou. Ale Bůh našel vadu u svého lidu a řekl: „Přichází čas, praví Pán, kdy uzavřu novou smlouvu s domem Izraele a s domem Judy. Nebude jako smlouva, kterou jsem uzavřel s jejich předky, když jsem je vzal za ruku, abych je vyvedl z Egypta, jelikož nezůstali věrní Mé smlouvě, a Já jsem se od nich odvrátil, praví Pán. Toto je smlouva, kterou uzavřu s domem Izraele po onom čase, praví Pán. Dám jim své zákony do jejich myslí a napíši je na jejich srdce. Budu jejich Bohem a oni budou Mým lidem. A nikdo už nebude učit svého bližního a nikdo svého bratra slovy: ‚Poznej Pána,‘ neboť Mě budou znát všichni, od nejmenšího po největšího. Odpustím totiž jejich ničemnost a na jejich hříchy už nebudu pamatovat.“ Tím, že nazval tuto smlouvu

„novou“, učinil onu první zastaralou; a to, co je zastaralé a stárne, brzy zmizí.
(Žd 8:6-13)

Duchovní a etická proměna Božího smluvního lidu, která začíná znovuzrozením, pokračuje posvěcováním. Toto posvěcení je zároveň „definitivní“ i „progresivní“ neboli postupné. „Definitivní“ v tom, že skrze naše spojení se Spasitelem máme podíl na Jeho smrti a vzkříšení. Zotročující moc hříchu je tím (v principu) zlomena. Ti, kdo dodržují smlouvu, už nemají žádnou povinnost či žádný závazek poddávat se vlivu hříchu:

Skrze křest jsme tedy byli spolu s Ním pohřbeni ve smrt, abychom i my, tak jako byl Kristus vzkříšen z mrtvých skrze slávu Otce, mohli žít nový život. ... Víme totiž, že náš starý člověk byl ukřižován s Ním, aby tělo hříchu bylo odstraněno, abychom už nebyli otroky hříchu. ... Proto nenechejte hřích vládnout ve vašem smrtelném těle, abyste poslouchali jeho zlé tužby. Nepředkládejte části svého těla hříchu za nástroje ničemnosti, ale naopak obětujte sami sebe Bohu jako ti, kteří byli vzkříšeni ze smrti k životu; a předkládejte části svého těla Bohu jako nástroje spravedlnosti. Neboť hřích už nebude vaším pánem, jelikož nejste pod zákonem, ale pod milostí.

(Ř 6:4, 6, 12-14; srov. 1. Pt 2:24)

Na základě tohoto definitivního rozchodu s mocí hříchu křesťan napříč celým svým životem postupuje v usilování o svatost (Žd 12:14). Jak Pavel dále vysvětluje v Římanům 6:

Ale Bohu buď dík, že, ačkoliv jste bývali otroky hříchu, stali jste se celým srdcem poslušnými vzoru učení, jemuž jste byli svěřeni. Byli jste osvobozeni od hříchu a stali jste se otroky spravedlnosti. Kvůli tomu, že jste slabí ve své přirozenosti, to říkám po lidsku. Právě tak, jak jste předkládali části svého těla za otroky nečistotě a stále narůstající ničemnosti, nyní je předložte v otroctví spravedlnosti, která vede ke svatosti. Když jste byli otroky hříchu, byli jste svobodni od nadvlády spravedlnosti. Jaký jste tehdy sklízeli užitek z těch věcí, za něž se nyní stydíte? Vždyť výsledkem těch věcí je smrt! Avšak nyní, když jste byli osvobozeni od hříchu a stali jste se otroky Božími, užitek, který sklízíte teď, vede ke svatosti a jeho výsledkem je věčný život. Neboť mzdou hříchu je smrt, ale Božím darem je věčný život v Kristu Ježíši, našem Pánu.

(Ř 6:17-23; srov. 2. Kor 7:1)

Podle *Westminsterského kratšího katechismu*, ot. 35, je posvěcení „dílem Boží ničím nezasloužené, svobodné milosti, kterým jsme v celém člověku obnovováni podle Božího obrazu a jsme uschoňováni více a více umírat hříchu a žít spravedlnosti.“

Smluvní život a poslušnost

Z tohoto vnitřního, niterného díla Ducha proudí bohatý smluvní život, kterým Boží vykoupený lid odpovídá na milosrdenství a lásku svého smluvního Pána. Duch nás uschoňuje důvěřovat v Krista, Jeho krev a Jeho spravedlnost pro naši spásu. Taková

víra je „Božím darem“ (Ef 2:8). Zároveň je jediným „nástrojem“ (tedy prostředkem, kterým si ve své zkušenosti přivlastňujeme) odpuštění a přijetí, kterými je ospravedlnění.¹⁰

Tuto spásnou víru doprovází ty „dobré skutky, které Bůh předem připravil, abychom je konali“ (Ef 2:10; srov. *Westminsterské vyznání víry* 16). Poslušnost vůči Boží vůli není něčím, co by víru „následovalo“. Je součástí samotné *definice* víry. Například *Westminsterské vyznání víry* správně zahrnuje do svého shrnutí biblického učení ohledně charakteru a podstaty spásné víry následující důležitý odstavec (14:2):

Touto vírou křesťan věří v pravdivost všeho, co je zjeveno ve Slově, neboť v něm promlouvá autorita samotného Boha; podle obsahu jednotlivých pasáží také jedná a mění své chování; je poslušný vůči příkázáním, chvěje se při výstrahách a hrozbách a chopí se Božích zaslíbení pro tento život i pro ten, který přijde. Avšak základními skutky spásné víry jsou přijetí Krista a spočinutí jedině v Kristu samotném pro ospravedlnění, posvěcení a věčný život, a to skrze smlouvu milosti.

Poslušnost je tedy skutkem *víry*, což je v souladu s chápáním apoštola Pavla, který hovoří o „poslušnosti víry“ (Ř 1:5; Ř 16:26).

Musíme si pečlivě povšimnout, že *ani* víra ani „skutky“ (jestliže jsou chápány náležitě) nejsou *záslužné* (podle nějakého „principu skutků“). Ani skutky ani víra netvoří základ našeho ospravedlnění. Tím nemůže být nic jiného než připočtení Kristova zadostiučinění a Jeho spravedlnosti (Ř 3:24, 28).

10 Srov. *Westminsterské vyznání víry* 11:1; *Westminsterský kratší katechismus*, ot. 33.

A přece, víra i skutky jsou bezpodmínečně *nutné*. Oboje tvoří nedílné aspekty náležité odpovědi na Boží smlouvu ze strany těch, kdo jsou vykoupeni v Kristu.¹¹ Oboje má svůj pramen v dílu Ducha Svatého v srdci obráceného hříšníka.¹² Oboje je vyjádřením našeho „existenciálního“ (subjektivního, prožívaného) spojení s Kristem.

Zde je na místě další varování: Je skutečně nešťastné, že tolik dnešních křesťanů dnes není schopno chápat nutnost „dobrých skutků“, která by však z dobrých skutků nedělala základ ospravedlnění. Takové míchání, matení a zaměňování kategorií vede k mnoha ničivým nepochopením a rozdělením mezi bratry. Když se klade přílišný důraz na rozlišení a rozdělení mezi „smlouvou skutků“ (zásluhami) a „smlouvou milosti“, může tím být zatemňována a znejasňována základní smluvní struktura Božího konání *pro nás* (zaslíbení vykoupení vykonaného v Kristu) a Božího konání *v nás* (vypůsobeného Duchem Svatým a vedoucího k náležité odpovědi na Boží milosrdenství). Důsledkem může být (výše zmiňované) matení

11 Dobré skutky nejsou něčím, co by „proudilo z ospravedlnění“, jak někteří neopatrně tvrdí. Všimněte si, že *Westminsterský kratší katechismus* (ot. 36) to tímto způsobem nevyjadřuje: „Dobrodiní, která v tomto životě doprovázejí ospravedlnění, osvojení a posvěcení nebo z nich plynou, jsou jistota Boží lásky, pokoj svědomí, radost v Duchu Svatém, růst v milosti a vytrvání v ní až do konce.“ Dobré skutky jsou místo toho „plody a důkazy pravé a živé víry“ (*Westminsterské vyznání víry* 16:2). Jak už zaznělo v textu, *WVV* zde odráží Pavlův jazyk „poslušnosti víry“ (Ř 1:5). A víra i dobré skutky jsou ovocem obnoveného, znovuzrozeného srdce a našeho spojení s Kristem. Z tohoto důvodu například John Murray ve své knize *Redemption Accomplished and Applied* spojuje posvěcení konkrétně se znovuzrozením: „Znovuzrození je obnovou, která se v našem vědomí projevuje praktickými a aktivními skutky víry a pokání, lásky a poslušnosti.“

12 Srov. *Westminsterské vyznání víry* 14:1, „Milost víry ... je dílem Ducha Kristova v jejich srdcích,“ a 16:3, „schopnost [svatých] konat dobré skutky vůbec nepochází z nich samých, ale pouze a zcela z Ducha Kristova“.

a zaměňování, které vidí „víru“ a „skutky“ přinejmenším v *napětí* – pokud ne v přímém *rozporu* a protikladu. Důsledkem je strach, že důraz na nutnost poslušnosti povede ke kompromitování a zpochybnění milostivosti Evangelia. Biblický koncept smlouvy *udržuje etiku v úzkém spojení s vykoupením*, neboli tam, kde by měla být, bez toho, že by vedl ke směšování posvěcení s ospravedlněním.

Etika a „nová“ smlouva

Už když jsme hovořili o náležité „smluvní odpovědi“, očekávali a nastiňovali jsme přechod od „staré“ smlouvy ke smlouvě „nové“. Abychom si shrnuli obraz staré smlouvy, mohli bychom (zobecňujícím a zjednodušujícím způsobem) říct, že Boží sebezjevení Abrahamovi, Izákovi a Jákobovi rozvíjelo a zdůrazňovalo „zaslíbení“ smlouvy, zatímco zjevení Mojžíšovi více vysvětlovalo „povinnosti“ smlouvy. Pojdme nyní trochu více prozkoumat vztah mezi naší smluvní etikou a „novosmluvním“ Evangeliem Ježíše Mesiáše.

V kontextu Nového zákona je Boží milostivé zaopatření smlouvy milosti vneseno a uplatněno do životů lidí skrze kázání „Evangelia“ – skrze „dobrou zprávu“ o příchodu Ježíše, Mesiáše (např. 1. Kor 15:1). „Evangelium“ je v podstatě *historickým ohlášením*, že člověk Ježíš Nazaretský je skutečně samotným Bohem s námi.¹³ Ježíš je zároveň Mesiášem, který byl zaslíben Izraeli a musí být Pánem všech lidí a národů (srov. L 2:32). Jeho smrt a vzkříšení nám poskytují důkaz Jeho Mesiášství a základ pro spásu a (nakonec) pro celý nový světový řád – pro oslavení celého stvoření.

13 Pavel hlásal „Evangelium, které [Bůh] předem zaslíbil skrze své proroky ve Svatých Písmech ohledně Jeho Syna, který byl podle své lidské přirozenosti potomkem Davidovým a který skrze Ducha svatosti byl s mocí prohlášen za Syna Božího svým vzkříšením z mrtvých, evangelium o Ježíši Kristu, našem Pánu“ (Ř 1:2-4; srov. 1. Kor 15:3-4).

Mesiáš Ježíš, Syn Boží v těle, je dokonalým a dovršujícím naplněním vykupujícího zaslíbení smlouvy. Jako plně Bůh a plně člověk, Ježíš je i „druhý/poslední Adam“ i „Immanuel“, „Bůh s námi“ (Iz 7:14; Mt 1:23). Toto vyjádření, jelikož hovoří o blízkosti a přístupnosti Boha Jeho lidu, vystihuje charakter smlouvy – „Budu se mezi vámi procházet, budu vaším Bohem a vy budete Mým lidem“ (Lev 26:12). Mesiáš je *ztělesněním* smlouvy – je Ručitelem jejího zaslíbení a Naplnitelem jejích závazků.

Naše smluvní společenství s pravým, živým Bohem se nyní jasně zjevuje skrze naše vírou prodchnuté spojení s Ježíšem. On sám pomocí metafory révy a větví (J 15) ilustruje nutnost živého spojení s Ním, abychom mohli být „plodní“ v uřednictví (příčemž se jedná o plodnost, v níž Adam i Izrael selhali). Tato plodnost bezpodmínečně zahrnuje etický život křesťana.

Jan Kalvín na začátku třetí knihy své *Instituce křesťanského náboženství* („Způsob, kterým přijímáme Kristovu milost: Jaká dobrodiní k nám z ní přicházejí a jaké důsledky následují“), v první kapitole („Věci promlouvané o Kristu nám prospívají skrze tajné dílo Ducha“), v oddílu 1 („Duch Svatý jako pouto, které nás připojuje ke Kristu“) píše:

...dokud Kristus zůstává mimo nás a dokud jsme od Něj odděleni, všechno, co vytrpěl a vykonal pro spásu lidstva, pro nás zůstává neužitečným a nemá to žádnou hodnotu. Proto, aby s námi sdílel to, co sám přijal od Otce, musel se stát naším a přebývat v nás ... Duch Svatý je poutem, kterým nás Kristus účinně spojuje se sebou samým.¹⁴

14 Srov. Přednáška Richarda B. Gaffina při jeho uvedení do úřadu vyučujícího biblické a systematické teologie „Charles Krahe Chair of Biblical and Systematic Theology“ na *Westminsterském teologickém*

Toto „evangelijní“ poselství smluvního naplnění – tak jako celá řada různých ohlášení smluvních zaslíbení, která mu předcházela ve Staré smlouvě – si žádá odpověď. Ti, kdo slyší Evangelium, jsou voláni činit pokání a žít ve víře, lásce, poslušnosti a službě vůči Bohu skrze Krista v Jeho Království (Mk 1:15; L 24:47; srov. 9:23). Není nutné a *ani biblicky podložené a náležité* rozdělovat rozměr víry, s níž reagujeme na evangelium, a rozměr poslušnosti, který je součástí té samé reakce. Oba tyto faktory jsou nedílnou součástí smluvního charakteru Evangelia.

Proto je etický život vyjádřením křesťanovy věřící odpovědi na hlásání pravdy, že „Ježíš je PÁN“. Etický život křesťana proudí z pevného a jasného vědomí, co Bůh vykonal v Kristu. Znovu si to zopakujeme: Jedná se o „poslušnost, která vychází z víry,“ či o „poslušnost víry“ (Ř 1:5; 16:26).

Všechna tato „musí“ křesťanské povinnosti (imperativy, příkazy) jsou přímým důsledkem toho, co „je“ (indikativy, oznámení) Evangelia. Oboje je do stejné míry nutné – a oboje je vyjádřením Boží milosti. Kdyby Bůh nejednal v Kristu za nás a pro nás, neexistoval by žádný křesťanský život a neexistovala by žádná křesťanská etika. Jinými slovy, ten samý Kristus, který jednal *pro nás* ve vykonání našeho vykoupení, pokračuje ve svém díle *v nás* – skrze Ducha Svatého, který je Duchem Kristovým – a připojuje hříšníka ke Kristu a vytváří v srdci a v životě konvertity onu požadovanou reakci věrné poslušnosti či poslušné víry.

Proto například Pavel ve svých dopisech mladým křesťanským komunitám římského světa v prvním století hlásá dobrou zprávu a volá sbory k náležité reakci. Na rozdíl od pohanských bohů a „mysterijních náboženství“ řeckořímského světa, která požadovala rituální službu, ale mimo ni neměla

žádné významné, charakteristické, odlišující etické požadavky, a na rozdíl od „císařského kultu“ Říma, který používal náboženskou oddanost k podepření politické loajality vůči státu, Evangelium Mesiáše Ježíše konfrontovalo muže a ženy s potřebou a nutností zcela proměněného života a zcela proměněné komunity a osobní a společenské etiky formulované v explicitní konformitě vůči Slovu Krále zjevenému v Písmech (srov. Mt 28:20). Etická poslušnost je pro „novou“ smluvní odpověď stejně ústřední, jako byla pro smluvní odpověď „starou“. Věřící musí „žít životy hodné povolání, které přijali“ v Ježíši Mesiáši (Ef 4:1).

Faktory smluvní křesťanské etiky

Pojďme se nyní na závěr obrátit ke stručnému rozboru různých prvků, které utváří „novosmluvní“ etiku. Spolu s dalšími reformovanými etiky (jako Cornelius Van Til, John Frame a Greg Bahnsen) budeme rozlišovat tři aspekty či perspektivy etického života křesťana – cíl, motivaci a standard.

CÍL křesťanské etiky: Boží sláva

Jak nám připomíná první otázka a odpověď *Westminsterského kratšího katechismu*, „Hlavním a nejvyšším cílem člověka je oslavovat Boha a věčně se z Něj radovat.“ Tato slova odráží křesťanské povolání zjevené v 1. Korintským 10:31, „Takže ať už jíte či pijete či cokoliv děláte, všechno činite k Boží slávě.“ Jsme lidem, který byl „vyvolen v Kristu“, abychom tu mohli „být pro chválu Jeho slávy“ (Ef 1:11-12). Vskutku, byli jsme „předurčení, abychom byli připodobněni obrazu [Božího] Syna, aby On tak byl prvorozený mezi mnoha bratřími“ (Ř 8:29). Cíl našeho vyvolení je etický – a posléze i fyzický (srov. 1. Kor 15:49; Fp 3:21) – je jím naše připodobnění obrazu Ježíše, našeho velkého Bratra. V souladu s tímto faktem se Pavel modlí za křesťany ve Filipech následovně 56:45:

A toto je mou modlitbou: aby se vaše láska více a více rozhojňovala v poznání a hloubce porozumění; abyste dokázali rozsoudit, co je nejlepší, a byli čistí a bezúhonní pro den Kristův, naplnění ovocem spravedlnosti, které přichází skrze Ježíše Krista ke slávě a chvále Boží.

(Fp 1:9-11)

Témata Pavlovy modlitby jsou tématy jeho teologie a etiky – láska, poznání, porozumění, rozsuzování, plodná spravedlnost – a to vše ke slávě a chvále Boží! Pavel zde hodně zní jako Mojžíš... nebo jako Šalomoun. Co je tu „nové“? Nyní k nám všechny tyto spásné milosti [uvědoměle] přicházejí „skrze Ježíše Krista“.

MOTIVACE křesťanské etiky: Láska k Bohu

Ústředním shrnutím smluvní etiky je příkaz milovat Boha a našeho bližního.

Miluj Hospodina, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou silou.

(Dt 6:5)

Miluj svého bližního jako sebe samého.

(Lev 19:18)

Jeden z nich, odborník na zákon, Ho chtěl zkoušet touto otázkou: „Učiteli, které přikázání je v Zákoně největší?“ Ježíš odpověděl: „Miluj Pána, svého Boha, celým svým srdcem, celou svou duší a celou svou myslí.“ To je první a největší přikázání.

A druhé je mu podobné: ‚Miluj svého bližního jako sebe samého.‘ Na těchto dvou přikázáních spočívá celý Zákon a Proroci.“
(Mt 22:35-40)

Ježíš předložil „nové přikázání“ milovat: „Dávám vám nové přikázání: Milujte se navzájem. Tak, jak jsem Já miloval vás, se musíte milovat navzájem“ (J 13:34). A přece, apoštol Jan prohlašuje, že tento příkaz není „nový“, ale „starý“. Podle Janových vlastních spisů nebyl žádnou inovací. Byl závazný od „počátku“ – přinejmenším od počátku Kristovy služby. Vskutku, byl závazný od samého prvopočátku.

Drazí přátelé, nepíši vám nové přikázání, ale staré, které jste měli od počátku. Toto staré přikázání je ono poselství, které jste slyšeli. A přece, píši vám nové přikázání; jeho pravda je vidět v Něm i ve vás, protože temnota pomíjí a pravé světlo již svítí.
(1. J 2:7-8)

A nyní ti, drahá paní, nepíši nové přikázání, ale takové, které jsme měli od počátku. Žádám, abychom milovali jedni druhé.
(2. J 5)

To, co činí tento „starý“ příkaz „novým“, je jeho propojení s Ježíšem a Jeho vykupitelským naplněním tohoto přikázání: „...jak jsem Já miloval vás.“ Ježíš na tento fakt sám upozorňuje: „Mé přikázání je toto: Milujte se navzájem tak, jak jsem Já miloval vás. Nikdo nemá větší lásku než je to, aby položil svůj život za své přátele“ (J 15:12-13). Ježíš přišel, aby zjevil plnost Boží lásky. Vše, co Bůh vykonal do té doby, je jen „stín“.

Toto je láska: Ne to, že my jsme milovali Boha, ale že On miloval nás a poslal svého Syna jako smírčí oběť za naše hříchy. ... My milujeme, neboť On první miloval nás.
(1. J 4:10, 19)

Naše odpovídající láska roste s uvědoměním jejího „originálu“ – a to ve svém historickém naplnění i v jeho zjevení (objektivně i subjektivně).

STANDARD křesťanské etiky: Boží Zákon

Podle jakého standardu by měli muži a ženy žít k Boží chvále a slávě? Odpovědí je, slovy *Westminsterského vyznání víry* (XIX:2), že podle Božího „morálního zákona“.

...jestliže uposlechněš Hospodina, svého Boha, a budeš zachovávat Jeho příkazy a ustanovení zapsaná v této Knize Zákona a obrátíš se k Hospodinu, svému Bohu, celým svým srdcem a celou svou duší. Vždyť to, co ti dnes přikazuji, není pro tebe příliš obtížné ani mimo tvůj dosah. Není to nahoře v nebesích, aby ses musel ptát: „Kdo z nás vystoupí na nebesa, aby to získal a hlásal nám to, abychom to mohli poslechnout?“ Ani to není za mořem, aby ses musel ptát: „Kdo přepluje moře, aby to získal a hlásal nám to, abychom to mohli poslechnout?“ Ne, to slovo je velmi blízko tebe; je ve tvých ústech a ve tvém srdci, abys vůči němu byl poslušný. Pohleď, předložil jsem ti dnes život a blahobyt i smrt a zkázu. Proto ti dnes přikazuji, abys miloval Hospodina, svého

Boha, chodil po Jeho cestách a zachovával Jeho příkazy, ustanovení a zákony. Tak budeš žít, rozmnožíš se a Hospodin, tvůj Bůh, ti požehná v zemi, do které jdeš, aby ti patřila. Jestliže se však tvé srdce odvrátí a nebudeš poslušný, necháš se odvést, aby ses klaněl jiným bohům a uctíval je, oznamuji vám dnes, že jistě budete zničeni.
(Dt 30:10-18)

Nyní se na moment zastavte a uvažte bohatost a rozmanitost Božího zjevení Jeho Zákona Jeho smluvnímu lidu.

Vyjádření „Boží Zákon“ se často (a náležitě) ztotožňuje s Desaterem přikázání. Desatero předkládá souhrnná vyjádření Božích morálních principů. Ale shrnutí nikdy nemůže stát samo. Principy uvedené v Desateru samy o sobě postrádají definici. Bůh například vyhlašuje „Nezavraždíš“ (Ex 20:13), ale Desatero samotné nám neříká, jaký druh zabití se rovná vraždě. Zahrnuje (jak tvrdí někteří) *každý druh* zabití? Je proto trest smrti či zabití v sebeobraně v rozporu s Boží morální vůlí? Tohle jsou otázky, které není možné zodpovědět pouze na základě Desatera jako takového.

Bohu díky, Boží autoritativní etické pokyny přicházejí v celé řadě forem a společně nám poskytují všezahrnující standard osobní a společenské etiky, a to ve vnějších i vnitřních rozměrech.

Případové zákony – Tyto konkrétní příkazy *vysvětlují* a *aplikují* principy shrnuté v Desateru tím, že předkládají specifické případy daného morálního principu. Někdy stanoví „vymezení aplikace“ konkrétního principu, jindy zdůrazňují důležité jurisdikční aspekty daného příkazu. Uveďme si příklad. Desatero říká: „Nebudeš krást“ (Ex 20:15). Boží Zákon na jiném místě předkládá aplikaci tohoto principu: „Nedáš náhubek býku, když mlátí obilí“ (Dt 25:4). Bez takového upřesnění by se někdo

mohl domnívat, že princip přikázání „Nepokradeš,“ se týká jen lidí. Tak to však není.

Pavel, který píše v rámci nové administrace smlouvy, podrobně vysvětluje a aplikuje etické implikace tohoto případového zákona:

Což nemáme právo na jídlo a pití? Což nemáme právo mít s sebou věřící manželku, jako i ostatní apoštolové a Pánovi bratři a Kéfas? Nebo si jen já a Barnabáš musíme vydělávat na své živobytí? Kdopak kdy slouží jako voják na vlastní náklady? Kdo vysazuje vinici, a nejí její hrozny? Nebo kdo pečuje o stádo, a nepije z mléka stáda? Říkám to jen podle lidského úsudku? Neříká snad to samé i Zákon? Vždyť v Mojžíšově Zákoně je napsáno: „Nedáš náhubek volu, který vydupává obilí.“ Záleží tu Bohu jen na volech? Říká to hlavně pro nás, nebo ne? Ano, tohle bylo zapsáno pro nás, protože když oráč orá a ten, kdo mlátí, mlátí, mají to dělat v naději, že budou mít svůj podíl ze sklizně. Jestliže jsme u vás zaseli duchovní semeno, bude to příliš, když od vás sklídíme hmotnou sklizeň? Jestliže ostatní mají toto právo na podporu od vás, neměli bychom ho my mít o to více? My jsme však tohoto práva nevyužili. Naopak, všechno snášíme, abychom nepřekáželi Evangelium Kristovu.

(1. Kor 9:4-12)

Starší, kteří směřují dobře věci církve, jsou hodni dvojí cti, zvláště ti, kteří se namáhají kázáním a vyučováním. Neboť Písmo praví:

„Volu, který mlátí, nedáš náhubek,“ a „Dělník je hoden své mzdy.“
(1. Tim 5:17-18)

Pavlov etický argument je argumentem *a fortiori*: Jestli podle Božího Zákona měli dokonce i volové mít dovoleno jíst z výsledků své práce, pak by to tak v případě lidských dělníků (např. oráčů a mlaticů) mělo být o to víc; a jestli ti, kdo zaopatřují naše dobro po materiální stránce, zažívají takovou Bohem nařízenou podporu, mnohem více to platí o těch starších, kazatelích a misionářích, kteří nám přinášejí Slovo života.

Na rozdíl od mnoha dnešních teologů, kteří by tento příkaz prostě smetli ze stolu jako irelevantně „starozákonní“, Pavel ho uznává jako to, čím je – jako nadčasové vyjádření Boží morální vůle v užitečné formě, která zajišťuje maximálně praktickou aplikaci do života Božího lidu. Bohu díky, z tohoto důvodu mohou pastoři dostat zapláceno za duchovní služby, které odvádějí církvi!

Prorocké zjevení – Proroci přispívají k náležitému pochopení tohoto smluvního světonázoru mnohem více, než že by jen předpovídali Boží záměry rozvíjející se napříč historií. Podle Pavla jsou dokonce i jejich *historické narativy* sepsané (mimo jiné) proto, aby novosmluvním věřícím předložily etické příklady, které mají následovat. Poté, co Pavel připomněl příběh stále se opakující vzpoury Izraele proti Mojžíšovi a Bohu v pustině (1. Kor 10:1-10), shrnuje, že „Tyto všechny věci se jim staly jako příklady a byly zapsány jako varování pro nás, na které přišlo naplnění věků“ (v. 11). Historické záznamy proroků jsou tedy příklady a varováními, podle kterých se máme zařídit. Tato časem prověřená a potvrzená metoda etického vyučování rozhodně má své místo i v Bibli samotné (srov. Žd 4:1; Jk 5:10).

Kromě toho, proroci v historii fungovali jako Boží „smluvní žalobci“. Měli volat Boží lid – nebo národy, které Jeho

lid obklopovaly¹⁵ – k pokání z jejich porušování smlouvy a z neposlušnosti vůči Božímu Zákonu ve světle ostrých obžalob a velmi konkrétních varování a hrozeb.

Slyšte nyní to, co praví Hospodin: „Vstaň a veď svou při před horami; ať návrší slyší, co se chystáš říct. Slyšte, hory, Hospodinovo obvinění, vy věčné základy země. Hospodin totiž žaluje svůj lid; předkládá obvinění proti Izraeli. ... Slyš! Hospodin volá k městu – a bát se Tvého jména je moudrost. Hled'te si hole a Toho, kdo ji ustanovil. Mám stále zapomínat, vy dome ničemný, na vaše ničemně získané poklady a na ošizenou míru, která je prokletá? Mám zprostit obvinění člověka s ničemnými váhami, s měščem s falešným závažím? Bohatí toho města jsou plni násilí; jeho obyvatelé jsou lháři, jejich jazyky hovoří klamně. Proto jsem tě začal ničit, pustošit tě za tvé hříchy. Budeš jíst, ale nenasytíš se; tvůj žaludek bude stále prázdný. Budeš skladovat, ale nic neušetříš, protože to, co ušetříš, bude vydáno meči. Budeš zasévat, ale nebudeš sklízet; budeš šlapat olivy, ale nepomažeš se olejem; budeš šlapat hrozny, ale víno nebudeš pít.

(Mi 6:1-2, 9-15)

Jedině lid, který se snaží skrýt útlak a bezpráví pod pláštěm zbožnosti, by takové důležité vyučování odložil na

15 Pro více na toto téma, viz Greg L. Bahnsen, *By This Standard* (Tyler, Texas: Institute for Christian Economics, 1985), k. 23-24, s. 222-244. (Pozn. př.: V češtině k dispozici jako Bahnsen, *Podle tohoto standardu: Autorita Božího zákona v dnešní době*).

základě toho, že „platí jen pro minulou dispenciaci“. Jakub žádnou takovou chybu nedělá:

Nuže slyšte, boháči, plačte a naříkejte nad bídou, která na vás přichází. Vaše bohatství je shnilé a vaše šaty rozežrali moli. Vaše zlato a stříbro zrezavělo. Jejich rez bude svědčit proti vám a stráví vaše těla jako oheň. Nashromáždili jste si bohatství v posledních dnech. Pohleďte! Mzda, kterou jste nevyplatili dělníkům, kteří požali vaše pole, hlasitě křičí proti vám. Volání ženců pronikla k sluchu Pána Všemohoucího. Hýřili jste na zemi a oddávali se rozkoším. Vykrmili jste se v den porážky. Odsoudili a zavraždili jste spravedlivé, kteří vám neodporovali.

(Jk 5:1-6)

Moudrost – Biblická moudrost sahá daleko za IQ člověka nebo za jeho intelektuální a akademické úspěchy. Je důrazně a charakteristicky etická. Šalomoun a Kohelet („Učitel“ či „Kazatel“) načrtávají morální účely a záměry svých souborů vyučování a moudrých rčení:

Přísluví izraelského krále Šalomouna, syna Davidova: k získání moudrosti a kázně; k porozumění řečem rozumným; k získání spořádaného a rozumného života, ke konání toho, co je správné a spravedlivé a přímé; k předání prozíravosti prostoduchým, poznání a úsudku mladým. Ať je slyší moudrý a přibude mu učenosti, ať rozumný získá vedení, aby porozuměl příslovím a podobenstvím, slovům moudrých i jejich

hádankám. Počátek poznání je bázeň před Hospodinem, avšak hlupáci pohrdají moudrostí a kázní.

(Př 1:1-7)

Učitel byl nejen moudrý, ale také učil lid poznání. Uvažoval a bádál a uspořádal mnohá přísloví. Učitel se snažil nalézt ta pravá slova a to, co zapsal, je přímé a pravdivé. Slova moudrých jsou jako bodce, jejich sebrané výroky jako pevně zatlučené hřebíky – dané jedním Pastýřem. Varuj se, můj synu, věcí mimo ně. Tvořit mnohé knihy, to nemá konce, a mnohé studování unavuje tělo. Nyní už bylo slyšeno vše: zde je závěr celé věci: Boha se boj a Jeho příkazy zachovávej, protože toto je celá povinnost člověka. Vždyť Bůh přivede na soud každé dílo, a to včetně všeho, co je skryto, ať už je to dobré nebo zlé.

(Kaz 12:9-14)

Ať už kdokoliv řekne cokoli o „úpravě aplikace mezi administracemi“, co se týče Božího Zákona, Boží moudrost – která je vetknutá do samotné podstaty věcí (Jer 51:15) a zjevená v Božím Slově (srov. Př 2:1-10) – je neměnná a hovoří v naprostém souhlasu s Božím Zákonem.

Ježíšovo vyučování – Není přehnané říct, že důraz vyučování našeho Pána během Jeho veřejné služby byl zásadním způsobem etický. Ježíšovo učení bylo hluboce zakořeněné v jazyce a obsahu Zákona a proroků (Mt 5:17nn); a právě v tomto kontextu Ježíš volal své učedníky, ať slyší a praktikují příkazy, které je – a nás – vyučoval.

Jestliže Mne milujete, budete poslušní vůči tomu, co vám přikazuji. ... Kdo má Moje přikázání a zachovává je, ten Mě miluje. A kdo Mě miluje, bude milován Mým Otcem a i Já ho budu milovat a zjevím Mu sám sebe. (J 14:15, 21)

Zachováte-li Má přikázání, zůstanete v Mé lásce, jako Já jsem zachoval přikázání svého Otce a zůstávám v Jeho lásce. ... Vy jste Moji přátelé, jestliže děláte to, co vám přikazuji. (J 15:10, 14; srov. 1. J 3:24)

„Proto každý, kdo slyší tato Má slova a žije podle nich, je jako moudrý muž, který postavil svůj dům na skále. Spadl déšť, zvedly se proudy a zaduly víchry a udeřily na ten dům; avšak nezřítel se, protože měl svůj základ na skále. Ale každý, kdo slyší tato Má slova, a nežije podle nich, je jako pošetilý muž, který postavil svůj dům na písku. A spadl déšť, zvedly se proudy a zaduly víchry a udeřily na ten dům – a zřítel se s velkým rachotem.“ Když Ježíš dokončil tyto výroky, zástupy byly ohromeny Jeho učením, neboť je učil jako ten, kdo má pravomoc, a ne jako jejich učitelé zákona. (Mt 7:24-29)

Apoštolské vyučování – I apoštolské dopisy napsané mladým místním a regionálním církvím Středomoří prvního století jsou plné praktického etického vyučování. Už výše jsme si všimli, že apoštol Pavel viděl své poslání mezi pohany jako povolání přivést je „k poslušnosti, která vychází z víry“ (Ř 1:5;

16:26). Na cestě k dosažení tohoto cíle jim Pavel dává etické pokyny, které se týkají rodiny a života společnosti, přinejmenším do té míry, s jakou jim předkládá příkazy ohledně osobní, niterné svatosti. Pavel například napomíná křesťany v Korintu kvůli jejich ostudné praxi žalovat jiné věřících před pohanskými soudy (srov. 1. Kor 6:1-8), zatímco Jan zaznamenává „diktování“ vzkříšeného Pána Ježíše, který ve Zjevení 2-3 adresuje sedm sborů Malé Asie, přičemž sociální a politické implikace těchto varování a povzbuzení jsou mnohem důraznější, vážnější a ostřejší, než jak jsou často ochotní připustit dnešní kazatelé (či teologové).

„Boží Zákon“, jenž byl ve svých „starých“ i „nových“ vyjádřeních (srov. 1. Pt 1:11), která se vzájemně doplňují (srov. 1. Kor 9:21), v konečném smyslu dán samotným Kristem skrze Jeho Ducha, je svrchovaným a všezahrnujícím standardem spravedlnosti. Tento Zákon je závazný pro všechny lidi jakožto Boží jedinečná stvoření, ale zároveň je zjeven v rámci smlouvy, aby hříšníci, kteří byli zachráněni Boží svobodnou a nezaslouženou milostí v Kristu, mohli být proměněni tak, aby náležitě odraželi Boží svatost. „Vždyť jsme Boží dílo, stvořeni v Kristu Ježíši ke konání dobrých skutků, které Bůh předem připravil, abychom je konali“ (Ef 2:10).¹⁶

16 Také si zde můžeme povšimnout, že toto bohaté, mnohotvaré zjevení Božího Zákona v Písmu, které jsme právě načrtli, jasně ukazuje, že ony povrchní, a přece o nic méně časté, snahy rozlišit mezi „Božím Zákonem“ a „Kristovým zákonem“ – kdy první z nich je podrobným, tvrdým a detailním zjevením etických povinností, zatímco druhý z nich je cíleně mnohem méně podrobný (a tak nechává více prostoru duchovním impulzům a uvážení jednotlivých věřících) – jsou zcela nepřijatelným způsobem, jak vysvětlit vývoj smluvní etiky napříč historií vykoupení. Boží Zákon je uceleným zjevením Boží morální vůle. Nemůžeme prostě vytvořit „kategorie zákonů“ a pak o některých z nich prohlásit, že pro křesťany už nejsou závazné. Tak snadné to není. Dokonce i „ceremoniální zákony“, které byly naplněny a v některých

Závěr

Křesťané dnes čelí etickým rozpakům – či spíše zmatkům. Nejen, že čelí onomu neustálému boji, který s sebou nese snaha dělat to, co vědí, že je správné (Ř 7:18), ale jsou zmatení i ohledně toho, co je (v konkrétních podrobnostech) standardem křesťanské etiky, a mají otázky, co přesně je vlastně správně v kontextu nové smlouvy.

Doktrína smlouvy nám pomáhá se s těmito zmatky popasovat. Nepotřebujeme a nemáme postavit „Evangelium“ proti „zákonu“ v žádném absolutním smyslu, jelikož Písma staví oboje do toho nejbližšího možného vztahu, a to právě ve smlouvě – v její „staré“ i „nové“ administraci. Neposlušnost a nevíra jsou dvěma stranami té samé mince (Žd 4:6, 11; 3:19; 4:2; srov. 1. Pt 2:8).

Zákonicství (či nomiánství [neboli přesvědčení, že spása je skrze záslužnou poslušnost vůči konkrétním příkázáním]) není žádným lékem na „snadnověrectví“ či „lacinou milost“ a bezuzdný život, které jsou tak časté mezi mnoha vyznávajícími křesťany. Stejně tak není náležitým biblickým způsobem, jak zachovat milostivost Kristova Evangelia, uchýlit se k antinomiánství. Bezpečně plout k cíli nám může pomoci jedině jasná a *funkční* doktrína smlouvy.

smyslech odloženy, nejsou bez svých náležitých novozákonních aplikací.

O autorovi

Roger Wagner (M.Div, D.Min) posledních 40 let slouží jako pastor sboru *Bayview Orthodox Presbyterian Church* v Chula Vista v Kalifornii. Během let sloužil v řadě křesťanských vzdělávacích organizací a služeb, a to jako člen fakulty i v pozicích vedení. Své teologické vzdělání získal na seminářích *Westminster Theological Seminary* ve Filadelfii a *Westminster Seminary* v Escondido. Je autorem řady článků a esejů na různá témata, přispěvatelem v řadě sborníků a autorem knihy *Tongues Aflame: Learning to Preach from the Apostles* (Mentor, 2004).